

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת יבמות ס"ב-ס"ח ♦ עדויות ח', א' - ח', ה'

בס"ד, ז' אייר תשפ"ב

גליון מס' 1198

השבוע בגליון

- ♦ "חשקה נפשי בתורה" - על מה מבוסס ההיתר?
- ♦ סכנת נפשות אם יפרוש מן התורה
- ♦ דרגת ידיעת התורה
- ♦ השקעת כספי התכשיטים בתכנית חסכון

♦ המנעות מתספורת

- ♦ בני בנות - הרי הם כבנים?
- ♦ השתלשלות מנהגי ימי הספירה
- ♦ מיד עם פטירתם החל המנהג
- ♦ זכר לצרות קהילות אשכנז

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

קו ישר

מכתב מעניין הגיע אלינו מעבר לים, מברוקלין שבארצות הברית, כתוב באידיש עסיסית ונושא בחובו מסר מעניין מאד, המחמד את חשיבות לימוד התורה מזווית ראייה ייחודית ומאלפת. צוות מתרגמי מאורות הדף היומי עמלו על תרגום המכתב, והרי הוא לפניכם:

לכבוד מאורות הדף היומי.

מאחר שמדי שבוע מתפרסמים בעלונכם עובדות, מעשים ומשלים על פי דרך המוסר, החלטתי גם אני לשלוח דברים אחדים אליכם ובכך להביע את תודתי.

מעשה בדם שנתפס על ידי השלטונות ונידון לתקופת מאסר ארוכה. מיד ביום הראשון לכליאתו החל האסיר לחפש את הדרך אל החופש.

הוא התחיל לנסות לחפור ברצפת חדרו, טרח לדחוף את קירות התא, התאמץ לקרוע את שלשלאות הברזל, אך מאומה לא קרה. תא הברזל לא הגיב לנסיונותיו על אף מאמציו הנואשים.

עם בוקר הגיע לבקרו חבירו הטוב, והאסיר שח לו בעצבות את הקורות אותו בלילו הראשון בכלא. שוטה שכמותך, הגיב חבירו, אפשרותך היחידה לצאת לחופשי תלויה על חגורת מכנסיו של הסוהר. שם נמצא המפתח. רק הוא יכול לשחרר אותך. נסה לדבר איתו, יעץ החבר הפיקה, תוכיח לו את צדקתך, אולי הוא ישחרר אותך...

בשעות הערב נצמד האסיר לסורגי תאו, והמתין בדריכות לסוהר שיחלוף על פניו. שמע נקישות המפתחות העביר בו צמרמורת עזה, ומשחלף השומר על פניו הוא קרא בהתרגשות: אדוני, אנא,

◀

דף סב/ב בני בנים הרי הן כבנים

בני בנות - הרי הם כבנים?

בשבוע זה נלמדת סוגייה נרחבת על אודות "בני בנים הרי הם כבנים", במהלכה פורשת הגמרא ראיות שונות לכלל זה.

גמרתנו עוסקת במצוות פריה ורביה, ומבהירה, כי מפני ש"בני בנים הרי הם כבנים", גם אדם שמתו בניו מקיים מצוות פריה ורביה בנכדיו הנחשבים כבניו, ואינו חייב לשאת אשה כדי להוליד ילדים. כמו כן, חייב הסב ללמד תורה את נכדיו, כשם שהוא חייב ללמד תורה את בניו, כנפסק להלכה ("שולחן ערוך" י"ד סימן רמ"ה סעיף ג'): "כשם שמצוה ללמד את בנו, כך מצוה ללמד את בן בנו, שנאמר: והודעתם לבניך ולבני בניך". גמרתנו מבהירה, כי גם בני בנות הרי הם כבנים, ברם, התלמוד הירושלמי חלוק על כך, כלהלן.

את שאלת גמרתנו: מה המקור לכך שיבני בנים הרי הם כבנים? מפרש רש"י כי השאלה מכוונת כלפי בני הבת, שכן, ברור מאליה שבני הבן הרי הם כבנים! אכן, תשובותיה של הגמרא לשאלה זו הולמות את פירושו; הגמרא מביאה ראיה מלבן הארמי ועוד, שקראו "בנים" לבני בנותיהם. את הראיה מלבן הארמי זוהר הגמרא, אך היא נותרת בדעתה כי גם הם מוגדרים "בני בנים". לדעת התלמוד בבלי, איפוא, בני הבת - כבנים.

בפירושו של רבינו בחיי לתורה (בראשית לא/מג) כותב על דברי לבן "והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא": "כיזב לבן באמרו והבנים בני [בני בנותיו], שהרי כשאמרו בני בנים הרי הם כבנים, לא אמרו כן [על] בני בנות". רבינו בחיי נוקט כשיטת התלמוד ירושלמי (יבמות פרק ו הלכה ו) בו מפורש לגבי מצוות פריה ורביה, כי אדם שבנו נפטר, אינו מקיים מצוות פריה ורביה בנכדיו מבתו, ועדיין מוטל עליו לקיים את המצווה.

כדברים הללו נאמר במדרש רבה (ויגש, צ"ד אות ו), על הפסוק "ויבאו מצרימה, יעקב וכל זרעו אתו": אמר רבי יהודה בר אילעי, בנות בנים הרי הם כבנים, ובני בנות אינם כבנים!

"וינשק לבן לבני ולבנותיו": שאלה יפה מציב מהר"ל דיסקין - מדוע אין מוכיחים שבני בנות כבנים מהנאמר לגבי לבן, "וינשק לבני ולבנותיו"? הרי שהפסוק מכנה "בניו" את בני בנותיו! על אתר מבהיר מהר"ל דיסקין כי השאלה אינה במקומה, שכן, לפני כן נאמר "ויזבח יעקב זבח בהר..." המקרא מתייחס, איפוא, ליעקב אבינו והוא ממשיך לתאר, כי לבן נשק לבניו ולבנותיו של יעקב אבינו...

ראוי לציין, כי להלכה נפסק לגבי מצוות פריה ורביה, כמבואר בסוגייתנו, כי גם בני הבת נחשבים כבניו, ואילו לגבי מצוות לימוד תורה לבן בתו, מביא הש"ך שנסתפק הכסף משנה בדבר, אם כשעומדים לפניו בן בתו ובן חבירו ללמוד תורה, עליו להקדים את בן בתו, כשם שעליו להקדים את בן בנו לבן חבירו. לגבי מצוות כיבוד אב ואם, הרמ"א (סימן ר"מ סעיף כ"ד) פסק כי חייב אדם בכבוד אבי אביו והגר"א (ס"ק ל"ד) מוסיף על כך, כי בכבוד אבי אמו אינו חייב.

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל

ב"ר רפאל משה ז"ל

נלב"ע ט' באייר תשמ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **בילא** ע"ה

ב"ר רפאל ז"ל

נלב"ע ז' אייר תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **פרחיה גור** ע"ה

ב"ר דוד זיכר ז"ל

נלב"ע י"ב באייר תשס"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

דף סב/ב כולם מתו מפסח ועד עצרת

השתלשלות מנהגי ימי הספירה

"רבי עקיבא אומר... היו לו תלמידים בילדותו - יהיו לו תלמידים בזקנותו... אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום... והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת."

העובדה שמציינת הגמרא בסוף, כי כל תלמידי רבי עקיבא נפטרו בין פסח לשבועות, היא האיזכור היחיד בדברי חז"ל על דבר מה מיוחד שאירע בימי ספירת העומר. כל המנהגים הנוהגים בימי ספירת העומר, הנוהגו במהלך הדורות, עד שהתגבשו לצביונם הנוכחי, כפי שהוא בימינו, אך במשנה, בגמרא וביתר ספרי חז"ל לא נזכר כל מנהג.

מיד עם פטירתם החל המנהג: מדברי רב האי גאון (תשובות הגאונים, שערי תשובה, סימן רע"ח) אנו למדים כי מנהג ההימנעות מנישואין בימי הספירה הוא עתיק יומין, מיד לאחר מותם של תלמידי רבי עקיבא החלו לנהוג כך. בתשובתו לשואל "למה אין מקדשים ואין כונסים בן פסח לעצרת, אם מחמת איסור...?", השיב: "הווי יודעים, שלא משום איסור הוא, אלא משום מנהג אבלות... שנים עשר אלפים זוגים תלמידים... מתו בין פסח לעצרת... ומאותה שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנס בהן". הוא מוסיף ומבהיר, כי אין לקנוס או להעניש את הנושא אשה בימים אלה, "אבל אם בא לשאול לכתחילה, אין מורים לו לכנוס".

היו שהטעימו מנהג זה באופן אחר.

זכר לצרות קהילות אשכנז: בספר האסופות לתלמיד הרוקח כתב, כי לדעתו מנהג האבלות הוא גם מפני הצרות הרבות שאירעו בקהילות אשכנז בתקופה זו שבין פסח לעצרת. כוונתו למסעי הצלב, מאורעות שנת ד'תתנ"ו, במהלכם הושמדו קהילות רבות מישראל (ראה ספר בין פסח לשבועות עמוד ר"ז ועמוד רכ"ב).

ימי דין וסכנה: מכתבי ראשונים אחדים משתמע, כי מנהג ההימנעות מנישואין בימי ספירת העומר הוא מפני שימים אלה ימי דין וסכנה, ומותם של תלמידי רבי עקיבא מהווה הוכחה לכך (עיין בספר האסופות שם שכתב שהימים אלה "עלולים", וכן כתב בשבלי הלקט סימן רל"ה, ועיין בשער הכוונות, דרושים לספיה"ע פרק ו', הובאו בספר בין פסח לשבועות עמוד רכ"א).

הן בדברי רב האי גאון והן בקדמונים אחרים, אין בנמצא מנהג אבלות בימי ספירת העומר, זולת מנהג ההימנעות מנישואין.

המנעות מתספורת: במהלך הדורות נוסף על איסור הנישואין גם מנהג איסור תספורת. המנהג לא היה נפוץ בכל המקומות, והראשונים כותבים כי יש מקומות שבהם נהגו כן (ראה שבלי הלקט שם וטור סימן תצ"א). ברם התפשט המנהג בכל תפוצות ישראל "וכן המנהג פשוט בינינו" (בית יוסף סימן תצ"א) "ועכשיו נוהגין בכל המקומות שלא להסתפר" (ב"ח שם). אולם מעט קודם לכן העיד הרדב"ז: "וראיתי בכמה קהילות שלא נהגו מנהג זה כלל, ומסתפרים בכל שבוע כמנהגם לכבוד שבת" (שו"ת הרדב"ז א' תתקל"ה). עוד שנים רבות אחר כך לא נפוץ המנהג בתימן (פעולת צדיק ח"ב סימן ע"ו).

לדעה המקובלת, כרב האי גאון, אף טעמו של מנהג זה הוא משום האבלות על מות תלמידי רבי עקיבא (ראה אבודרהם בסדר ימי העומר, ולקט יושר עמוד 97 ועוד), ואילו לדעת המקובלים המנהג שלא להסתפר אינו משום אבלות כלל, "אלא סוד יש בדבר" (החיד"א בספרו מורה באצבע אות רפ"א) [לדעות שנמנעו מנישואין מפני שהם ימי דין וסכנה, יש לפרש כדברי המקובלים]. אכן בספרי האר"י ותלמידיו הובאו עניינים שונים על פי תורת הנסתר המבארים את המנהג שלא להסתפר (ראה בין פסח לשבועות עמודים רכ"א-רכ"ב). טעמים אלה משליכים על פרטי המנהג, באלה ימים נמנעים מתספורת והאם המנהג מתייחס גם לשערות הזקן [ראה שם עמוד רמ"ג בשם שו"ת שומע ומוסיף סימן י"א שהטעמים הנסתרים שייכים לשערות הראש בלבד, ולכך מי שמגלח או חותך שערות זקנו יוכל לנהוג כן גם בימי הספירה].

המנעות מריקודים ומחולות: עם התפשטות מנהגי הספירה נוסף גם המנהג הנזכר לראשונה במגן אברהם שלא לערוך ריקודים ומחולות בימים אלה (ראה מגן אברהם סימן תצ"ג ס"ק א'). ניצני המנהג היו עוד קודם לכן; תלמידו של התרומת הדשן העיד על רבו, כי החמיר שאף לא לשיר בימים אלה, וגם את הזמר "אלהיה הנביא", המושר במוצאי שבת, נמנע ולא זימר (לקט יושר עמוד 97), אולם הלכה אין מחמירים בכך, ואין נמנעים משירה שאינה מביאה לריקוד ומחול (בין פסח לשבועות עמוד רפ"ה בשם הגרש"ז אויערבאך).

מן המנהג להימנע מריקודים ומחולות למדו הפוסקים האחרונים, כי גם אין לשמוע כלי זמר, שירים ומנגינות, כנהוג כיום בכל מקום (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"א סימן קי"א על מקור המנהג).

דף סג/ב ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה

"חשקה נפשי בתורה" - על מה מבוסס ההיתר?

כדי לקיים את מצוות פריה ורביה, בה נצטוונו להעמיד צאצאים כדי לקיים את העולם, חובה על כל אדם להנשא. גמרתנו מפליגה במעלת מצווה זו, עד שהיא אומרת כי מי שאינו עוסק בה נחשב כשוֹפֵך דמים.

פתח בבקשה את דלת תאי ושחרר אותי. אני חף מפשע...

הסוהר התרשם עמוקות מתמימותו של האסיר והסביר לו, כי אינו יכול לסייע לו כלל ועיקר. הוא נתון למרותו של מפקד בית הסוהר בלבד, וחייב לציית להוראותיו. דבר עם מפקדי, ייעץ לו הסוהר, הוא יוכל לסייע לך יותר ממני.

האסיר הודה נרגשות לסוהר על עצתו, וביקש ממנו לחלות את פני מפקד בית הכלא, שיואיל להפגש עמו.

מפקד בית הסוהר היה עסוק בנושאים דחופים יותר מפגישה עם האסיר האומלל, וחלפו מספר חודשים עד שהוא עבר ליד תאו של האסיר. למשמע בקשתו להשתחרר, השיב המפקד, כי הדבר אינו תלוי בו: איני אלא ממלא פקודות המתקבלות מן הדרג הבכיר ממני.

מיהו הדרג הבכיר ממך? שאל האסיר. "שר המשטרה", השיב מפקד הכלא, והמשיך בדרכו.

ביקש האסיר מן המפקד לקבוע לו פגישה עם שר המשטרה...

חלפה שנה, ויום אחד ערך שר המשטרה סיור בבית כלא זה. תוך כדי הסיור נזכר מפקד הכלא בתחנותיו של האסיר הבטוח בחפותו להפגישו עם שר המשטרה.

הסבו השניים את צעדיהם לתאו של האסיר, ומיד כשראה האסיר את שר המשטרה הוא התחנן בפניו: אנא, אדוני השר, שחרר מן הכלא חף מפשע כמוני.

ברם, השר הסביר לו באדיבות, כי מאחר שהוא יושב בבית הכלא לפי חוקי המדינה, אין בסמכותו לשחרר אותו.

אין סיכוי? שאל האסיר בייאוש. יש, השיב לו שר המשטרה. המלך. הוא רשאי לחון את מי שיראה בעיניו.

זיק של תקווה ניצת בעיני האסיר, וכבה מיד. **השר** הסביר לו: עד שתיקבע לי פגישה עם המלך תחלוף תקופה לא קצרה. אתה בוודאי מתאר לעצמך, כי בבואי לפניו איני משוחח עמו על הא ועל דא. עלי לטווח בפניו את עיקרי הנושאים החשובים שיש להכריע בהם בעניינים עליהם אני מופקד, ולקבל את הנחיותיו לפעילות משרדי. בכל אופן, הצלחת לרגש אותי בכנותך ובתמימותך. חי ראשן, בהזדמנות הראשונה שתיקרה לידי, אעלה את שמך בפני המלך.

שנים חלפו, ומידעונו כבר התכבד לשאת את התואר זקן האסירים, כאשר יום אחד הורגשה המולה רבתי בבית הסוהר. פועלי נקיון צחצחו כל פינה, סיידים עמלו להלבין את הקירות המטונפים, בנאים שיפצו, ומפקד בית הכלא התהלך כטווס גאה. המלך עומד לבקר בבית הכלא!

תרועת חצוצרות קידמה את פני המלך. לפתע, נזכר שר המשטרה שהוביל את המלך בסיורו, כי אי פעם ביקש ממנו אסיר מסויים להפגישו עם המלך. הוא בירר בזריזות עם מפקד הכלא אם אותו אסיר עדיין בחיים, ומשנענה בחיוב, הוא חילה את פני המלך לשנות מעט את מסלול הביקור, ולחלוף ליד תאו של ה"סבא".

בהגיע הרגע המיוחל, שעת הפגישה הגורלית, זעק האסיר לתדהמת הכל: הוי, מלכי, הרי אתה מכיר אותי היטב. הלא חברי הטוב אתה מילדותנו. אנא, עזור לי, ונפל מתעלף.

התברר כי אכן הם חברים טובים מתקופת נעורם, אלא שהימים הרבים והקשים בבית האסורים השכיחו ממנו עובדה זו.

לו היה שולח מכתב אל המלך עוד בתחילת מאסרו, היה חוסך מעצמו את שנות הישיבה הארוכות בכלא.

★ ★ ★

אנחנו, היהודים זכינו לקבל את התורה. כל האומות סרבו לקבלה, ואנו - "נעשה ונשמע". עלינו לזכור, כי מלבד לימוד התורה, שהיא זכות גדולה בפני עצמה, בשעה שיהודי יושב ולומד, הרי הוא

מתדבק באלוקיו, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה "קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא - חד הוא". אין כל ספק, כי הפנמת ידיעה זו, בכחה לחזק ולהמריץ כל יהודי באשר הוא שם לעמוד בכל הנסיגות ולשמור על קביעות עיתים לתורה - כל יום פגישה עם המלך!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף סב/א שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור

החמור ומלויו אינם ראויים

לקפיצת הדרך

מעשה באדם קל דעת שנזדמן לו לנסוע עם אחד מגדולי ישראל. פתח את פיו ולגלג: סבור אני שבנסיעתנו תקפוץ לנו הדרך.

השיב לו אותו גדול: כבר אמר אברהם לישמעאל ואליעזר "שבו לכם פה עם החמור" ודרשו חז"ל, "עם הדומה לחמור". מדוע? מפני שראה שארוכה הדרך ואין הוא זוכה לקפיצת הדרך הבין מיד שזהו מפני המלוים שאינם ראויים לך, קם ואמר - שבו לכם פה עם החמור, ואנוכי ויחזק נלכה לבדנו ואז נזכה לך... (אמירה יפה).

דף סב/א אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף

בעתה אחישנה

אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף.

בן עזאי, מן התנאים, דיבר גם הוא בגנותו של הממעט במצוות פריה ורביה, אך הוא עצמו נותר זמן רב בבית המדרש ולא נשא אשה. בתחילת דרכו אירס את בתו של רבי עקיבא, אחר שהבטיחה כי יעסוק בתורה, אך מעולם לא נשאה, ויש אומרים כי נשאה וגירשה (ראה סוטה ד/ב, כתובות סג/א ותוספות שם ד"ה ברתיה), עד שתמהו עליו חביריו על שהוא "נאה דורש ואין נאה מקיים", והוא השיב להם, "ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה".

כמיהתו העזה ללימוד תורה נשתמרה לדורות בהלכה זו, כפי שכתבו הפוסקים (שו"ע אבן העזר סי' א' סעיף ד' וכן ברמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו הלכה ג'): "מי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד, ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה, אין בידו עוון".

סכנת נפשות אם יפרוש מן התורה: הערוך השולחן (אהע"ז סימן א' הלכה י"ד) מבהיר, כי היתר זה אינו נחלת הכלל, ואף בתקופת התנאים הקדושים מדרגה זו לא היתה מצוייה בכל, שלא היו מסוגלים לשאת אשה מרוב כמיהתם לתורה, ובן עזאי היה יחיד ומיוחד. ואכן, הרי"ף אינו מביא הלכה זו, מפני שאינה מעשית. הערוך השולחן מסיים לגבי בן עזאי, "ואפשר היתה סכנת נפשות אם היה פורש מן התורה". פוסקים ומפרשים נוספים סבורים כערוך השולחן, שבן עזאי היה אנוס לנהוג כך. רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד הגדיר את הדברים, כי דבקותו בתורה גרמה לו שלא היה מסוגל להסיח דעתו לעניין אחר (קובץ שיעורים חלק ב' סימן י"ט אות ג').

ברם, מדברי חלק מן הראשונים והאחרונים עולה, כי אכן רשאי היה לנהוג כך מעיקר הדין, לפי שחשקה נפשו בתורה, והשאלה המתבקשת היא, כיצד יתכן שמצווה מן התורה, פריה ורביה, תעלם ותתפוגג? הגרמ"ש ברמן זצ"ל (אשר לשלמה חלק ג' סימן י"ד), מבאר זאת באופן נפלא על פי יסודות שהציב בעל שולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה, פרק ג' בקונטרס אחרון) ואחרונים נוספים, כלהלן.

הנהגתנו במצוות התורה מבוססת על כללים ברורים ומוצקים, הקובעים איזו מצווה יש לקיים או אין לקיים, בכל תנאי ומצב. אחד הכללים קובע, כי "העוסק במצווה - פטור מן המצווה", וכגון, המהלך בדרך לצורך מצווה, פטור ממצוות סוכה (ראה סוכה כה/א דרשות הגמרא על כך). לאור כלל זה כתב הרמב"ם (הלכות אישות פרק ט"ו הלכה ב' - ג'): "ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה, והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה, הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצווה פטור מן המצווה וכל שכן בתלמוד תורה". הרמב"ם מוסיף: "מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה, אין בידו עוון".

אם טרח הרמב"ם לבסס את דבריו על הכלל "העוסק במצווה - פטור מן המצווה", הרי הדברים תמוהים ביותר, שכן, במסכת מועד קטן (א/ט) מבואר, כי יש לבטל מצוות תלמוד תורה כדי לקיים מצוות אחרות שהתחייב בהן, לפי שעל מצוות תלמוד תורה לא נאמר "העוסק במצווה פטור מן המצווה"? ככל שהתמיהה עולה ומזדקרת, עלינו לברר, מדוע אכן נגרעה מצוות תלמוד תורה, שהעוסק בה אינו פטור מקיום מצוות אחרות, הכי ההולך בדרך לקיים מצוות ביקור חולים ובכך נפטר ממצוות סוכה, חשוב יותר מן המקיים מצוות תלמוד תורה? ובכן, כדי לענות על שאלה זו עלינו לברר, מצוות תלמוד תורה מהי.

שני מישורים נפרדים יש במצוות תלמוד תורה, ולכל אחד מאפיינים משלו. האחד, להגות בתורה, והשני, להגיע לדרגה של ידיעת התורה.

להגות בתורה: ציוונו הקב"ה, "והגית בו יומם ולילה", הוי אומר, בכל זמן פנוי שיש לאדם, עליו ללמוד תורה. על האדם מוטל ללמוד כפי יכולתו. בעת שאדם נמצא במצב שאינו יכול ללמוד, בעת שנתו, למשל, אין ההתייחסות אליו כאל מי שנאנס ואינו יכול לקיים מצווה, אלא בשעה זו אינו חייב במצווה כלל, כי כל עיקרה הוא שבזמן הפנוי יש ללמוד תורה. מעתה, מובן מאילו, כי משנזדמנה לאדם מצווה מן התורה שחובה עליו לקיימה, הרי שכעת זמנו אינו פנוי וכלל לא נתחייב ללמוד תורה בזמן זה. זהו שאומרת הגמרא במסכת מועד קטן, כי על מצוות תלמוד תורה אין חל הכלל "כל העוסק במצווה פטור מן המצווה", לפי שברגע שחל עליו חיוב מצווה, כבר אינו חייב בלימוד תורה (ראה קהילות יעקב, שבת סימן י').

דרגת ידיעת התורה: עוד ציוונו הקב"ה "ושיננתם" - שיהיו דברי תורה מיוחדים בפיה. כלומר, בנוסף ללימוד וההגיה בתורה, קיימת מצווה ללמוד את התורה בעיון ובהעמקה, במטרה שיהיו דברי התורה ברורים ומובנים, לפרטיהם ולדקדוקיהם. זו אינה מצווה הקשורה לזמן מסוים, אלא מצווה על האדם להתעלות לדרגת ידיעת התורה. מעתה, אדם החש כי נישואים יטרידוהו מריכוזו, יפרו את עלייתו בתורה ולא יניחוהו ללמוד בעיון ובעמקות כדרגתו, רשאי ואף צריך לעכב את נישואיו, לאור הכלל "העוסק במצווה פטור מן המצווה" [עיי"ש הכוחותיו ודיוקו בדברי הרמב"ם].

לסיום נציין שתי תשובות על דרך הדרוש, המסמלות את החיבור המופלא שבין התורה הקדושה לבין העמל בה.

בנו של הנודע ביהודה (אהבת ציון דרוש ט' ד"ה "מה יקר") כתב בשם אביו, כי אפשר שבן עזאי קיים מצוות פריה ורביה על ידי שהעמיד תלמידים בתורה, כמאמר חז"ל (סנהדרין צט/ב), "כל המלמד את בן חבירו תורה, כאילו עשאו". זהו שהשיב בן עזאי לחביריו "חשקה נפשי בתורה".

"אחת לפני
השיעור ואחת
אחרי"

גם הר"ר ישראל, מגיד שיעור
מירושלים לא מוותר.

2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

חידוש מופלא נמצא בכתביו של הגאון רבי יוסף ענגיל (גליוני הש"ס), כי בדברי התורה עצמם קיים בן עזאי מצוות פריה ורביה, ונחשבים הם כבניו וכתולדותיו, כי מרום מעלתו עסק בהם והתרכז בלימוד התורה בכל ישותו, עד שהפכו למקשה אחת. את הגיונו הוא מבסס על דברי בעלי התוספות (ברכות ז/א) המבארים כי שני תלמידי חכמים יכולים לזמן, אף על פי שאין שלישי המצטרף לזימון, מפני "שההלכה חשובה כשלישי!"

דף ס"ב/ה המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור

השקעת כספי התכשיטים בתכנית חסכון

אחת מן הסוגיות הנלמדות השבוע בדף היומי עוסקת ב"נכסי צאן ברזל".

נכסי צאן ברזל הם נכסים שהביאה עמה האשה כנדוניה, והם נרשמים בכתובה לפי ערכם בעת הנישואין. הבעל רשאי להשתמש בהם, אך אינו רשאי למכרם, ובכתובה הוא מתחייב, כי אם יגרשנה או אם ימות, היא תקבל מנכסיו את ערכם כבעת נישואיהם. שמם "נכסי ברזל" בא להם לפי שערכם קבוע, קשיח כברזל, אינו נע ונד לפי התייקרות הנכסים או ירידת ערכם.

שבח בית אביה: להלכה נפסק, כי הבעל אינו רשאי למכור נכסים אלה, גם אם יש ברשותו נכסים אחרים והוא משעבדם חלף הנכסים שברצונו למכור. טעם הדבר, "שבח בית אביה". כלומר, האשה משתבחת, נהנית ומתהדרת בנכסים ובחפצים שבאו לה מבית אביה. עבורה יש להם ערך נוסף, לבד מערכם הממוני.

מטבע הדברים, על שולחנות הפוסקים לדורותיהם, הועלו שאלות שונות על אודות נכסי צאן ברזל, עת הבעל ביקש למכור את הנכסים, והאשה עמדה מנגד בטוענה: "שבח בית אביה". באחד המקרים דן הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל מבגדד (שו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סימן ל"ד).

מעשה באדם שנקלעה לידי הזדמנות להשקיע כסף במשכנתא נושאת רווחים. ברי, כי אין זכותו לכופ את האשה למכור את תכשיטי נדונייתה כדי להפקידם בתוכנית חסכון, אך בפי הבעל היתה טענה הגיונית: האשה מכרה את תכשיטיה זה מכבר, ועתה הכסף שקיבלה תמורתם מונח בידה כאבן שאין לה הופכים. הבעל היה מוכן לשעבד לה נכסים משלו כנגד הממון שתתן לו, תוך שטען כי מחמת שתי סיבות אינה יכולה לסרב. א. הן אינה מתקשטת בתכשיטים ומשתבחת בהם. ב. נימוק "שבח בית אביה" נאמר על החפץ שקיבלה מבית אביה בלבד ולא על תמורתו.

ברם, רבי יוסף חיים מחדש בתשובתו כי שתי טענותיו של הבעל אינן נכונות. א. האשה יכולה לטעון כי היא מייעדת כסף זה לקניית תכשיטים... ב. "שבח בית אביה" אינו רק בענידת תכשיטים ובשימוש בחפצים שגופם הגיע מבית אביה, אלא כל שימוש והתכבדות בממון שהגיע לה מבית אביה - הנאה הוא עבורה. דוגמה לדבר, ודאי שרשאית האשה למכור תכשיט מנדונייתה כדי לקנות חליפו תכשיט אחר. כך גם צודקת טענתה, כי ברצונה להחזיק ברשותה ממון שמקורו בבית אביה ולא להעבירו לבעלה [עיי"ש הוכחתו לכך].

הן אנחנו מאמינים בני מאמינים, כי המשיח יכול לבוא בכל יום, והיאך יבוא אם עדיין לא כלו נשמות שבגוף?

ברם, תשובה לכך מצויה בפסוק בישעיה (ס/כב), על פי פירושו של האר"י הקדוש:

"הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום, אני ה' בעיניה אחשינה". כאשר תצטרך הגאולה להחיש ולבא במהרה, מיד יוולדו ולדות רבים מאד, הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום, ונמצא המשיח ראוי לבוא...

דף סג/א זכה עזרתו לא זכה כנגדו

עזר לכנגדו

יש כאן תיאור תפקידה של האשה. אם זכה בעלה והרי הוא עושה רצון ה' כדבעי, עליה להיות לו לעזר. אם לא זכה והרי הוא אינו עושה את הראוי, עליה להיות כנגדו ולהשיבו למוטב... (זכרון מאיר).

דף סג/ב מצא אשה מצא טוב

עבר והווה

על ההבדל בין הפסוק "מצא אשה מצא טוב" לבין הפסוק "מוצא אני את האשה מר ממות", עומד הגאון מוילנא זצ"ל תוך הצצה לנפש האדם.

כאשר טוב לו לאדם, הוא חדל להתפעל ממצבו לאחר שהוא מתרגל אליו, אך אדם שרע לו, אינו מפסיק לקונן.

לפיכך נאמר, "מצא אשה מצא טוב" בלשון עבר, שהרי לאחר זמן מסויים, הוא אינו מרגיש בכל יום שמצא טוב. שונה הוא ה"מוצא את האשה מר ממות", שכאשר אדם נתון במצב לא נעים, בכל רגע הוא אינו מתרגל, כל הזמן הוא "מוצא", לא רק בלשון עבר... (דברי אליהו).

דף סג/ב ומוצא אני מר ממות את האשה

מוצא אני - מר ממות

עיתים, אומרת גמרתנו, "מצא אשה מצא טוב", ועיתים "ומוצא אני את האשה מר ממות".

אמרו זקני החסידים:

אם "מצא אשה", אם מטרותיה היא טובת האשה, סופו "מצא טוב". אולם אם "מוצא אני", אם הוא מחפש את טובת עצמו בלבד - "מר ממות"... (דולה ומשקה).

דף סה/ב אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך

הוכחה בעדינות

כאשר הנך מוכיח חוטא, אלא תכנהו בכינויי גנאי, כמו לץ וכדומה, שאז התוכחה לא תתקבל. כנהו בכינויי שבח, "הוכח לחכם" ואז יאהבך והתוכחה תתקבל... (ליקוטי בתר ליקוטי).

דף סה/ב מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע

שומעים כי אינו אומר...

שח רבי פנחס חיים קליין, רבה של סעליש: **אומרים** עלי שבני עירי מצייתים לי בכל דבר. אכן כן, אינני אומר להם מה שידוע אני שלא ישמעו... (ליקוטי צבי).

דף סה/ב גדול השלום

שלום במרומי

כאשר באו לפני המהר"ם שיק ובקשו ממנו שישלים עם מרשיעי ברית מפני ש"גדול השלום", ענה ואמר: הלא נאמר גם "האמת והשלום אהבו" - קודמת האמת לשלום... זהו, הוסיף ופירש, מה שאנו מבקשים "עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו" שיערה עלינו שלום ממרומיו דווקא, שלום שהוא כולו אמת... (דברי יואל).

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיבנו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים... החלז את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה' ולמדים כמה דקות חובטים בסיפוק החוני עצמו!

חדש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד < נכשיו > 3029*

מוקדש לעילוי נשמת
הר"ר **משה אלטר ארדן ז"ל**
ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע י"א באייר תשמ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **ישראל בן דוד ז"ל**
בן הר"ר דוד צבי הכהן נלב"ע י"ב באייר תשנ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י כלתו גב' **שולמית לוקר תחי**